

GÜNTER GRASS'IN YENGEÇ YÜRÜYÜŞÜ ADLI ROMANINDA TARİHSEL KİŞİLİKLERİ ANLATIM TUTUMU EKSENLİ BİR YORUMLAMA DENEMESİ

Gürsel UYANIK*

ÖZET

Bu çalışmada, Günter Grass'ın bilinçli bir biçimde seçtiği tarihsel kişiler, tarihsel roman geleneği açısından değerlendirilirken, yazınsal bir yapıtı çözümlemeye, başka bir anlatımla yazarın ele aldığı konu ya da romanında yer verdiği kahramanlar hakkındaki görüşlerine daha sağlıklı biçimde ulaşmada anahtar rolü üstlenen anlatım tutumunun **Yengeç Yürüyüşü**'ndeki işlevleri saptanmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Günter Grass, Alman Edebiyatı, Roman Eleştirisi

ABSTRACT

This study aims at showing the function of the historical figures consciously chosen by Günter Grass in regards to historical novel tradition as well as exposing the author's narrative attitude towards his themes and characters in **Yengeç Yürüyüşü**.

Keywords: Günter Grass, German Literature, Noval Critic

20 yüzyılın son Nobel Yazın ödülü sahibi Günter Grass, son dönem Alman yazınının en popüler yazarlarından birisidir. Yazar, hem ele aldığı konular hem de bu konuları işleyiş biçimi ile her zaman kendisinden söz ettirmeyi ve kamuoyunda gündem oluşturmayı başarmıştır. Yazarın son yapıtı olan ve *Yengeç Yürüyüşü*¹ adıyla Türkçeye de çevrilen *Krebsgang* yukarıda yaptığımız saptamanın ne denli yerinde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Daha önce Nasyonal Sosyalizm'in belleklerde bıraktığı izlerin ortaya çıkartılmasının peşinde koşan ve bu izleri yazınsal bağlamda okura sunan Grass, bu kez Almanlar için tabu sayılan bir konuya el atar ve II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Doğu Prusyalı göçmenleri taşıyan Alman bandıralı Gustloff gemisinin bir Rus denizaltısı tarafından batırılışını gündeme getirir. Almanların suçluluk duygusu, Nazi damgası yeme korkusuyla görmezden geldikleri dünyanın bu en korkunç deniz faciası, Grass'a özgü yöntemlerle bezeli olarak çıkar okurun karşısına.

İlkin *Yengeç Yürüyüşü*'nün hangi yazınsal tür kapsamına sokulabileceği sorusuna yanıt bulmanın doğru olacağı kanısındayız. Yapıtın 'Novelle' alt başlığı taşıması okurun kafasını karıştırıyor olsa da, *Yengeç Yürüyüşü*'nü tarihsel bir roman olarak imlemenin olanaklı olduğunu düşünüyoruz. Turgut Göğebakan, tarihsel romanı herhangi bir tarihsel dönemi ya da olayı gerçeğe yakın, ama sanatsal bir biçimde aktaran bir roman türü olarak tanımlarken, tarihsel roman yazarının da hem tarihsel bir olayı belirli bir bilinç düzeyinden yola çıkarak irdelemesi hem de yapıtının roman olma niteliğini hep göz önünde

---

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

¹**Krebsgang** adlı romanın aşağıdaki Türkçe çevirisi bu çalışmada birincil kaynak olarak temel alınmıştır: Günter Grass, **Yengeç Yürüyüşü**, Çev.: İlknur Özdemir, Can Yayınları, Basım 2, İstanbul, 2003.

bulundurması gerektiğini ileri sürer.² Bütün bu özellikleri romanında yansıtmayı bilen Günter Grass, ele aldığı tarihsel kişilikleri başarılı bir biçimde verirken, sanatçı yanını da üst düzeyde kullanmayı başarır. Ancak yine de çağ romanları yazarı olarak ünlenmiş Grass'ın bu alışkanlığının izlerini, *Yengeç Yürüyüşü*'nde de bulduğumuzu söylememiz gerekiyor. Vurgulamamız gereken bir diğer önemli nokta da, *Yengeç Yürüyüşü*'nün, Scott geleneğini izleyen bir tarihsel roman olmadığıdır. Scott'un öngördüğü zaman aralığından yani iki-üç kuşaklık bir uzaklıktan yazmıyor Grass.³ Sekiz yaşında bir çocukken gerçekleşen, sonuçlarını çok yakından izleme olanağı bulduğu bir olayı irdeliyor. Kuşkusuz yapıtın tarihsel roman olma niteliğine zarar vermiyor bu durum. Bununla birlikte, ileri-geri gidişleri yapıta bir çağ romanı görüntüsü verebiliyor kimi zaman. Ancak bütün bunlar, Gustloff gemi faciasını enine boyuna tartışma çabaları olarak görüldüğü için normal karşılanmalıdır.

Tarihsel roman yazarının kişilerini oluştururken genellikle iki yöntemden birini seçmek zorunda olduğunu belirten Gögebakan'a göre yazar, ya yapıtında başkisi olarak yaşamış tarihsel kişiliklere yer verecek ya da kurmaca roman kişileri yaratacaktır.⁴ Grass'ın romanında sözü edilen bu iki yöntemden de yararlandığı, başka bir anlatımla figürlerini hem tarihsel hem de kurmaca kişilerden seçtiği görülür. Yazarın yaptığı bu seçimde yani gerçek kişilerle kurmaca kişileri bir araya getirmesinde Scott geleneğine uygun hareket ettiğini saptıyoruz. Gemiye adını veren ve Nazilerin 'şehit' olarak gördükleri Wilhelm Gustloff, onu öldüren Yahudi David Frankfurter ve Gustloff gemisini batıran denizaltının komutanı Aleksander Marinesko romanın tarihsel kişileridir. Bunlara ikinci dereceden, hatta üçüncü dereceden gerçek kişiler de katılıyor. Ancak gerçek kişiler tam da Lukacs'ın beklentisine uygun bir biçimde kurmaca kişilerin önüne geçmiyorlar. Fakat oynadıkları roller ve eylemleri, bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde varlıklarını hep hissettiriyorlar.

Romanın kurmaca niteliği taşıyan figürlerinin olay örgüsünde en az gerçek kişiler kadar hatta zaman zaman onlardan daha fazla yer aldıkları rahatlıkla söylenebilir. Romanın aynı zamanda anlatıcısı da olan Paul, oğlu Konrad ve anne Tulla ve yine anlatıcının eşi Gaby doğal olarak ön plana çıkan kahramanlar olarak görünürler. Hatta Gustloff gemisini bu bağlamda romanın en önemli figürlerinden biri olarak imlemekte bir sakınca görmüyoruz. Üstelik iki anlatı katmanından oluşan romanın özellikle birinci bölümünde Gustloff gemisinin diğer roman kişilerini gölgede bıraktığını söylemek bile olanaklıdır. Ne var ki bu çalışmada yalnızca gerçek roman kişilerini ele almanın, yazarın düşünce dünyasına girmede bize yeterli ve önemli ipuçları sağlayacağını düşünüyoruz. Başka bir deyişle Grass'ın bu yapıtında gerçek kişilere karşı takındığı anlatım

² Bkz., Turgut Gögebakan, **Tarihsel Roman Üzerine**, Akçağ Yayınları, Basım 1, Ankara, 2004, s. 15.

³ Bkz., Raimund Borgmeier, "Das Gattungsmodell: Sir Walter Scott, Waverley (1814)" **Der historische Roman**, Band I, Hrsg. Raimund Borgmeier und Bernhard Reiz, Heidelberg, 1984, s. 41.

⁴ Bkz., Gögebakan, a. g. y., s. 41.

Günter Grass'ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Romanında Tarihsel Kişilikleri Anlatım Tutumu Eksenli Bir Yorumlama Denemesi

tutumuyla, düşünce dünyasına giden yolu okura sonuna kadar açtığını saptamakta güçlük çekmiyoruz.

Bu bağlamda ilk olarak önemli görülen şu saptamayı yapmamız gerekiyor: Roman kişilerinden hiç biri belirgin bir biçimde, başka bir deyişle diğerlerini gölgede bırakacak bir biçimde şekillendirilmiş değiller. Sözü nü ettiğimiz bu durum, Grass geleneğine ters bir durum aslında. Özellikle *Danzig Üçlemesi*'nde çağın panoraması, tuhaf özellikleriyle hemen göze çarpan sıra dışı figürlerin bakış açılarından verilirken, *Yengeç Yürüyüşü*'nün figürlerinin bu bağlamda bir niteliğe sahip olmaması dikkat çekici gözükmektedir. Gerçi yazarın kendine özgü biçimi kendisini figürlerin şekillendirmesinde doğal olarak hissettiriyor, ancak *Teneke Trampel*'in Oskar'ı ya da *Kedi Fare*'nin Joachim Mahlke'si veya *Köpek Yolları*'nın Edy Amsel'i ile karşılaştırıldığında *Yengeç Yürüyüşü*'nün figürleri beklenmedik bir eylemde bulunsalar bile daha normal bir görüntü veriyorlar diyebiliriz.

Grass'ın çizgisine yabancı bu durumun, tarihsel roman geleneğine, yani Scott'un başını çektiği roman geleneğine uyduğunu belirtmek gerekiyor. Lukacs'ın kuramsal olarak dillendirdiği ölçüt *Yengeç Yürüyüşü*'nde pratiğe geçirilmiş gözüküyor; ünlü yazınbilimci *Avrupa Gerçekçiliği* adlı yapıtında Balzac'tan esinlenen büyük tarihsel kişiliklerin romanda ön plana çıkmaması gerektiğini, aksi takdirde tarihsel gerçekliğin bu kişilerin varlığına rağmen tam olarak yansıtılamayacağını vurgular.⁵

Grass'ın yapıtlarında kullanılan roman-anlatı teknikleriyle olay örgüsü arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Roman kişilerinin hem seçimi hem de şekillendirilmeleri bilinçlidir. Yazarı, ele aldığı konunun mutlaka olması gereken kahramanları, yani Gustloff, Frankfurter ve Marinesko'yu bir tarafa bırakırsak, kurmaca roman kişilerinin hem seçimi hem de şekillendirilmesi yukarıda ileri sürdüğümüz savın kanıtlanmasına olanak sağlayacak ipuçları sunmaktadır. Milan Kundera'nın roman kişileriyle ilgili yaptığı saptama, daha doğrusu önerdiği ölçüt, Grass'ın bu romanında amacına uygun bir biçimde somutlaşmış görünüyor. Kundera'ya göre, roman kişinin varlığında bir varoluş durumu kendini göstermelidir.⁶ *Yengeç Yürüyüşü*'nün hemen bütün kurmaca roman kişileri hem kendi bireysel öyküleri hem de yapıtın çekirdeğini oluşturan 'tarihsel olay'ın arka planını bir arada sergileme olanağı veren niteliklerle donatılmışlardır. Hemen hepsi hem kişilikleri hem de eylemleriyle zamanın ruhuyla bir nedensellik ilişkisi içerisindedir.

Bu nedensellik ilişkisi diğer romanlarda olduğu gibi *Yengeç Yürüyüşü*'nde de Grass'a özgü ironik bir anlatım tutumu eşliğinde sergilenir. Ironik anlatım tutumu, *Yengeç Yürüyüşü*'nün çözümlenmesi açısından bir anahtar niteliği taşımaktadır. Okur, bu anahtar aracılığıyla hem yapıta hem de yazarın düşünce dünyasına nüfuz edebilme olanağına kavuşur. Kuşkusuz aynı anahtarı yazar da

⁵ Bkz., Georg Lukacs, *Avrupa Gerçekçiliği*, Çev.: Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, 1977, s. 55.

⁶ Bkz., Milan Kundera, "Roman Sanatı Üzerine Bir Konuşma", *20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı*: Hüseyin Salıhoğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 414.

okuru yönlendirme bağlamında ustaca kullanarak, onun Gustloff faciasının oluş ve gerçekleşme sürecinde dikkat edilmesi gereken ayrıntılardan haberdar olması, daha doğrusu Grass'ın metne yerleştirdiği ipuçlarına yönlennesini sağlama olanağı verir. *Yengeç Yürüyüşü* bir tarihsel roman olduğu için anlatım tutumunun oynadığı rol daha da belirgindir. Bilindiği üzere tarihsel romanlar ideolojik yönü ağır basan romanlardır. Aust'un da imlediği didaktik amaç⁷ yazarı, kendi ideolojisini ön plana çıkarma düşüncesiyle birleştirir bu romanlarda. Şimdi Grass'ın *Yengeç Yürüyüşü*nde yarattığı roman kişilerine nasıl yaklaştığını anlatım tutumu aracılığıyla saptama denemesine girişebiliriz.

Hemen vurgulayalım romanın aynı zamanda figürlerinden birisi olan anlatıcı, birinci anlatı katmanında gerçek kişilerin hemen hepsine eşit uzaklıktan bakmaktadır. Modern anlatı sanatında yazarın ele aldığı konuya, yarattığı roman kişilerine yaklaşma biçimini, onlara karşı beslediği duyguları, başka bir deyişle anlatıyı şekillendiren düşünceyi somutlaştıran, ele veren önemli bir teknik olarak tanımlamak olanaklıdır. Gürsel Aytaç, anlatım tutumunun, anlatıcının anlattıklarına karşı takındığı tutumun saptanmasında önemli bir işleve sahip olduğunu belirterek, yapıtın üzerinde durduğu konuyu, sorunu çok boyutlu bir şekilde anlamamıza katkıda bulunacağına vurguda bulunur.⁸ Dieter Gutzen, anlatım tutumunun dört biçiminden söz eder. Ona göre yazarın kullandığı malzemeye, yarattığı kurmaca dünyaya ya da gerçekliğe yaklaşımı, yansız, onaylayıcı, ironik ya da reddedici yani olumsuzlayıcı bir anlatım tutumu aracılığıyla ortaya konur.⁹ Aytaç ve Gutzen'in yaptığı tanımlardan şöyle bir sonuca varmak olanaklı görünüyor; herhangi bir yazınsal yapıta egemen anlatım tutumu saptandığı zaman, yazarın düşünce dünyasına sızmanın anahtarı da bulunmuş olur.

Romanda Hedwig ile kocasının özdeşleşmesi bu anlamda bir rastlantı değildir. Anlatıcı, karı-kocanın birbirine çok uygun bir çift olduğu düşüncesini uyandırmak için özel bir çaba göstermektedir. Sözüünü ettiğimiz bu özel çaba, kuşkusuz anlatım tutumu aracılığıyla başarıya ulaşmaktadır. Nitekim anlatıcının "buraya kadar anlatılanlar sağlam bir evliliği olan burjuva bir çift tablosu çiziyor, ama ileride de görüleceği üzere bu çiftin yaşam tarzı yalnızca görünüşte İsviçre'nin koşullarına uygun çalışıp para kazanan bir çiftinkine benziyordu" (s.12) şeklindeki ifadeleri, hem ironik anlatım tutumuna hem de anlatıcının Gustloff çiftini olumsuz yansıtmak yönünde gösterdiği özel çabaya tanıklık eder niteliktedir.

Hemen vurgulamak gerekir ki, Gustloff ile ilgili Grass'ın tutumunu metinde belgeleyen önemli ipuçlarından birisi de anlatıcının onu tanımlarken kullandığı 'şehit' sözcüğüdür. Şehit sözcüğünün sürekli tırnak içinde verilmesi sözcüğe ironik bir anlam yüklemekte ve aynı işlemin neredeyse romanın sonuna kadar tekrarlanması, okurun kavramın imlediği anlamda kuşkuya düşmesine hatta tam

⁷ Bkz., Hugo Aust, **Der historische Roman**, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart - Weimar, 1994, s. 1.

⁸ Bkz., Gürsel Aytaç, **Edebiyat Yazıları III**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995, s. 37.

⁹ Bkz., Dieter Gutzen, **Yazınbilime Giriş**. Çev.: M. Rıdvan Tatlıcı-Şener Bağ, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1998.

Günter Grass'ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Romanında Tarihsel Kişilikleri Anlatım Tutumu Eksenli Bir Yorumlama Denemesi

tersini düşünmesine yol açmaktadır. Yazar bu teknik öge aracılığıyla Nasyonal Sosyalizm'in ve yarattığı kahramanlık kavramının ona ne denli yabancı olduğunu okura hissettirmede son derece etkili olmaktadır.

Grass'ın yazınsal serüvenini dikkatle izleyenler için, anlatıcının Gustloff'a takındığı eleştirel-ironik anlatım tutumunun anlaşılabilir bir durum olduğunu saptaması zor olmasa gerekir. Çünkü yaşamını ve yazınsal yarattığını, milyonlarca insanın yaşamına mal olmuş bir ideolojiye karşı savaşıma adanmış bir yazarın tepkisini bu yolla dışa vurması, başka bir deyişle anlatım tekniklerini kullanması bilinen bir Grass geleneğidir. Nitekim 'şehit' nitelendirmesini tırnak içerisinde vermeyi yeğlemesi, bu tanıma katılmadığını belgeleyen önemli bir kanıt olarak görülmelidir.

Aynı şey Gustloff'un katili olan ve gerçekten yaşamış bir kişilik olarak olay örgüsüne katılan David Frankfurter için de geçerlidir. Batı Slavya'nın Daruvar kentinde bir hahamın oğlu olarak dünyaya gelen Frankfurter, ailesinin ısrarı üzerine başladığı tıp eğitimini tamamlayamamıştır. Üstelik kronik bir omurilik iltihabından muzdariptir. Frankfurter söz konusu olduğunda anlatıcının yaklaşımı, Gustloff'a yaklaşımıyla karşılaştırıldığında daha olumludur. Frankfurter, betimlendiği kesitlerde hem 'Yahudilere duyulan nefreti her gün hisseden' ama buna alışmayı beceremeyen hem de 'koşullara sorunsuzca uyum sağlamaya uygun olmayan' yapısıyla yer alır. Sözü ettiğimiz bu sorunlu yapısının ve başarısızlığının sık sık vurgulanmasına karşın, anlatıcının ona karşı yer yer olumlu bir anlatım tutumu takındığını saptamak da olanaklıdır.

Örneğin, 'avare bir öğrenci oluşunu ben de söyledim' diyerek hoş görmektedir. Anlatıcının Frankfurter'e olumlu yaklaşmasında, daha doğrusu Gustloff'a göre daha olumlu bakmasında, döneme egemen siyasal koşulların etkili olduğu tartışmasız bir gerçektir. Grass, dönemin Yahudiler için zor bir dönem olduğunu, özellikle Frankfurter'in eyleminden hemen önceki bölümlerde hep ön plana çıkarır. Kuşkusuz bunu bilinçli bir kurgunun ürünü olarak görmek gerekir. Ancak Grass, bu panoramayı ustalıkla bir biçimde özelden genele uzanarak Frankfurter'in kişisel deneyimleri aracılığıyla oluşturur. Okur, bu bağlamda Frankfurter'in Yahudi yazarların kitaplarının yakılışına tanık olduğunu, çalıştığı laboratuvarında ona ait bölmeye yıldızının çizildiğini öğrenir. 'Ari ırktan olduklarını vahşice ilan eden öğrencilerin' hakaretlerine maruz kalan odur. Berlin'deyken 'Yahudilere ölüm' diye bağırarak bir delikanlının, haham olan amcasının sakalından tutup çekmesini yaşayan yine odur.

Anlatıcı, Frankfurter'in kişisel psikolojik sorunlarına da değinir. Mahkemeye kanıt olarak sunulan sağlık raporunun tırnak içinde ve yorumsuz verilen içeriği, intihar etmeye eğilimli ve yaşama güdüsüyle bu eğilimini başkasını öldürme düşüncesine dönüştürebilecek bir ruhsal yapıyı imlemektedir. Bütün bunlar kuşkusuz Frankfurter'in katil kimliğini gizlemek amacıyla vurgulanmış ayrıntılar değildir. Çok ağır psikolojik baskıya maruz kalmış bir insanın ruh halini yansıtmak Grass'ın olaya nesnel yaklaştığının bir göstergesidir. Yazarın yaklaşımı, onun 'insancılığa' verdiği değer bir sonucudur. Başka bir deyişle; 'eylemi bir çığ etkisi oluşturan ve durdurulamayan bir hareketi'(s.179) başlatan Frankfurter'i Yahudi oluşu değil, psikolojik baskı altında olan bir insan oluşu

Grass'ı ona karşı yer yer olumlu bir anlatım tutumu takınmaya götüren ana öğedir. Nitekim olay örgüsünün ilerleyen bölümlerinde Filistinlilere karşı uyguladığı şiddet politikaları nedeniyle anlatıcı, İsrail'e de ağır eleştirilerde bulunmaktadır.

Aslında Frankfurter'in söz konusu olduğu bölümlerde de belirgin bir ironik anlatım tutumunun varlığı kendini hissettirmektedir. Frankfurter'i 'Nasyonal Sosyalist hareketin 'şehit'i ve Odesalı genci de Baltık Kızıl bayrak filosunun kahramanı haline getirdiği için sonsuza dek yargılanacak'(s.17) bir kişi olarak imlemesi söz konusu anlatım tutumuna iyi bir örnek olarak görünüyor.

Yengeç Yürüyüşü'nin üçüncü gerçek kişisi, Gustloff gemisini batıran denizaltının komutanı Aleksander Marinesko'dur. Marinesko, Odesa'da Ukraynalı bir anne ile Romanyalı bir babanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Onun olay örgüsüne girdiği ilk kesitlerde anlatıcının, sorunlu bir çocuk olduğu izlenimini uyandırmak için özel bir çaba gösterdiği kolayca saptanabilir. Anlatım tutumu son derece ironiktir. Anlatıcı, özellikle 'konuşmasındaki bozukluğa' dikkati çekmektedir. Onu 'Yunanlılar, Türkler, Ermeniler, Çingeneler ve Yahudiler iç içe yaşadığından pek çok dilin birbirine girdiği'(s.16) bir dil konuşan ve bu yüzden pek anlaşılmayan bir çocuk olarak nitelendirmektedir. Ailesi ve özellikle babasıyla ilgili anlatıcının araya sıkıştırdığı bilgiler, Marinesko'nun sağlıklı bir aile yaşantısının olmadığı düşüncesini uyandırmaya yönelik bilinçli bir kurgu olarak görülebilir. Anlatıcının, babasının Rumence ettiği küfürlerden söz etmesi, doğrudan ona yönelik olup-olmadığı açık olmasa bile, sağlıklı bir aile yaşamının olmadığına kanıt olma niteliği taşır. Anlatıcının Marinesko'ya olumsuz yaklaşımının arkasında, tıpkı diğer figürlerde olduğu gibi, ileride girişeceği trajik eylemin varlığının yattığı tartışmasız bir gerçektir. Hatta çocukluk ve erişkinlik dönemine ait bilgiler bile şu ya da bu şekilde hep bu eylemle ilişkilendirilir.

Dilinin güç anlaşılır oluşunu ortaya koyarken anlatıcı, son derece ilginç bir yöntemle başvurarak okura Marinesko ile ilgili yargısını bir ironi aracılığıyla iletir. "Bir ticaret gemisinde tayfalık yaparken onun güç anlaşılır diliyle dalga geçmişler; ama sonraki yıllarda denizaltı komutanının emirleri kulağa ne kadar gülünç gelirse gelsin pek çok kişi gülmekten vazgeçmiş olmalı" (s.172) şeklindeki sözleri, hem yazarın onunla ilgili yargısına hem de yukarıda sözünü ettiğimiz olumsuz ironik anlatım tutumuna iyi bir örnektir.

Grass'ın düşünce dünyasının bir anlamda temsilcisi konumunda bulunan *Yengeç Yürüyüşü*'nin anlatıcısı, Marinesko'nun eylemine olay örgüsünün sonuna değin hep aynı eleştirel bakış açısıyla yaklaşarak her fırsatta onun çocukların ve mültecilerin bulunduğu gemiyi torpidolamasını gündeme getirecektir. Bu bağlamda Marinesko'nun, Frankfurter'den daha olumsuz bir görüntü çizdiğini ileri sürmek yanlış bir yaklaşım olarak görülmemelidir. Frankfurter için hafifletici nedenler aramaya çalışan anlatıcı, Marinesko söz konusu olduğunda, gemi batırma girişiminin önemli ölçüde 'kişisel boyutlu' bir eylem olduğunu göstermeyi yeğler. Anlatıcı bu amaçla örneğin Marinesko'nun yalnızca Gustloff gemisini batırmaktan sabıkalı olmadığını, General von Steuben adlı transatlantığı de sulara gömdüğünü dile getirir. General von Steuben de tıpkı

Günter Grass'ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Romanında Tarihsel Kişilikleri Anlatım Tutumu Eksenli Bir Yorumlama Denemesi

Gustloff gemisi gibi mültecileri taşımaktadır. Söz konusu olayda yaklaşık iki bin mülteci den yalnızca üç yüz kişi kurtulabilmiştir. (s.173)

Gustloff gemisinin batırılmasıyla ilgili olarak anlatıcı kendi görüşlerini de paylaşır okurla. Bu kesitlerde anlatıcı geminin batırılmadan hemen öncesinde Marinesko'nun hangi nedenlerle böyle bir işe kalkıştığını kendi bakış açısından açıklamayı dener. Anlatıcının çizdiği tabloda ülkesi için eylemde bulunan bir kaptan imajı söz konusu değildir. Aksine iki haftadır bir sonuç almadan av peşinde koşan ve eli boş dönmesi halinde derhal NKWD tarafından divanı harbe verilme korkusunun rahat bırakmadığı bir kaptan vardır okurun karşısında.

“Ne Gotland Adası yakınında ne de Baltık kıyılarındaki Windau ve Memel limanlarının önlerinde bir tek atışta bile bulunamamıştı. Gemideki on torpilin hiçbiri kovanından çıkmamıştı. Marinesko harekete geçmek için çıldırıyor olmalıydı. Ayrıca becerisini yalnızca denizde gösterebilen Marinesko'yu, Turku ya da Hangö Limanı'na eli boş dönmesi halinde derhal NKWD tarafından divanı harbe verilme korkusu rahat bırakmamış olmalı. (...) Kaptanı kurtarabilecek tek şey, göz ardı edilemeyecek bir başarıydı ancak.” (s.145)

Burada ilginç bir noktaya daha değinmek gerekiyor. Anlatıcı, Marinesko'nun eyleminin bir savaş durumu koşulları içerisinde değerlendirilemeyeceğini ısrarla vurgularken, oldukça sağlam kanıtlar sunar. Bu kanıtların en önemlisi kuşkusuz Sovyet yönetiminin Marinesko'nun gerçekleştirdiği saldırıya karşı takındığı tutumdur. Anlatıcı bu bağlamda yönetimin bu eylemden resmi bültenlerinde hiç bahsetmediğinden söz eder. Bununla bağlantılı olarak Marinesko'nun dönüşte de pek coşkulu karşılanmadığını vurgular.(s.173) Burada anlatıcının amacı kanımızca; Marinesko'nun eyleminin ne resmi makamlarca ne de halk tarafından kabul edilebilir bir eylem olduğu izlenimini uyandırmaktır.

Romanda sahneye çıkartılan tarihsel üç kişiye karşı takınılan anlatım tutumunun olumsuz oluşu rastlantı değildir. Grass'ın üç roman kişisine aynı uzaklıktan bakması, başka bir deyişle, onları yargılar bir pozisyondan değerlendirmesi, bir anlamda yazarın düşünsel yapısının bir gereği ve yansıması olarak algılanabilir. Onun için hem ‘meydan okuyuşunun acılı halkını kıskırtıp ayaklandıracağına inanan’ ve ‘İncil’den çıkmışa benzeyen’ kahraman yani Frankfurter hem de Nasyonal Sosyalist şehit Gusstlof ve salt kendini kanıtlama ve paçayı kurtarma adına binlerce mülteciyi ölüme götüren Marinesko birbirlerinden farkı olmayan olumsuz tiplerdir.(s.34) Romanda kullanılan anlatım tutumu, bizi bu saptamaya götüren en önemli teknik öğe olarak görünmektedir. Grass'ın düşünsel yapısı, savaşma ve öldürme eğilimine karşı onurlu bir duruş sergilemeyi olmazsa olmaz bir koşul olarak görür. *Yengeç Yürüyüşü*'nün gerçek kişileri sözünü ettiğimiz bu düşünsel yapının somutlaştığı, açığa çıktığı son derece belirgin örnekler olarak önemli bir işlevi yerine getirmektedirler.

Kaynakça

Aust, Hugo; **Der historische Roman**, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart-Weimar, 1994.

Aytaç, Gürsel; **Edebiyat Yazıları III**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995.

Borgmeier, Raimund; "Das Gattungsmodell: Sir Walter Scott, Vawerley (1814)" **Der historische Roman**, Band I, Hrsg. Raimund Borgmeier und Bernhard Reiz, Heidelberg, 1984.

Göğebakan, Turgut; **Tarihsel Roman Üzerine**, Akçağ Yayınları, Basım 1, Ankara, 2004.

Grass, Günter; **Yengeç Yürüyüşü**, Çev.: İlknur Özdemir, Can Yayınları, Basım 2, İstanbul, 2003.

Gutzen, Dieter; **Yazınbilime Giriş**. Çev.: M. Rıdvan Tatlıcı-Şener Bağ, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1998.

Kundera, Milan; "Roman Sanatı Üzerine Bir Konuşma", **20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı**: Hüseyin Salihoglu, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.

Lukacs, Georg; **Avrupa Gerçekçiliği**, Çev.: Mehmet H. Doğan, Payel Yayınları, İstanbul, 1977.